

Ξένοι περιηγητές στην Ολυμπία

Ο ιερός χώρος αποτυπώνεται στα κείμενά τους με ρομαντισμό και φιλελληνική διάθεση

Η πεδιάδα της Ολυμπίας. Έργο του E. Dodwell με έγχρωμη χάραξη του J. Bailey 1820. (Από το βιβλίο «Το πνεύμα και το Σώμα. Η αναβίωση της Ολυμπιακής Ιδέας 19ος-20ός αιώνας», εκδ. ΥΠΠΟ, 1989).

Της **Ράνιας Πολυκανδριώτη**

Επιστημονικής συνεργάτιδος Κέντρου Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών

ΜΕΓΑΛΟΣ είναι ο αριθμός των ξένων περιηγητών που επισκέπτονται την Ολυμπία από τα μέσα του δέκατου όγδοου αιώνα και με ολοένα αυξανόμενους ρυθμούς σε όλη τη διάρκεια του δέκατου ένατου. Η χρονική συγκυρία δεν είναι ασφαλώς τυχαία, αφού, όπως είναι άλλωστε γνωστό, ο «περιηγητικός οργασμός» που διαπιστώνεται στον ελληνικό χώρο από τα μέσα και κυρίως στο τέλος του δέκατου όγδοου αιώνα, έχει τις ρίζες του στο ανανεωμένο αρχαιογνωστικό ενδιαφέρον των Ευρωπαίων λογίων. Οι ξένοι ταξιδιώτες στρέφονται στις πηγές του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού με την ελπίδα να ανιχνεύσουν μέσα στο σύγχρονο τοπίο και τους κατοίκους της υποδουλωμένης γης, τη συνέχεια μιας μακρινής κληρονομιάς. Σε απόλυτη συνάφεια και συνέχεια ο δέκατος ένατος αιώνας γνωρίζει την έντονη ανασκαφική δραστηριότητα ξένων αποστολών για την αναζήτηση και αποκομιδή αρχαίων τεκμηρίων. Συγχρόνως, με φιλελληνική διάθεση και ρομαντική αντίληψη, ο απλός ταξιδιώτης, ο ανιδιοτελής προσκυνητής, επισκέπτεται τον ελληνικό χώρο γιατί ελπίζει στην πνευματική αναβίωση της ιστορικής μνήμης.

Με τον Πausανία απαραίτητο οδηγό στις αναζητήσεις τους, όσοι πε-

ριηγούνται την Πελοπόννησο, θα πλησιάσουν, συναισθηματικά φορτισμένοι, την Ολυμπία που το όνομά της και μόνο αναβιώνει συνειρμικά ένα ανθρωπιστικό και φιλειρηνικό ιδεώδες. Πρώτος ο Richard Chandler, στα 1766 και λίγο αργότερα γύρω στα 1780 ο Louis F.S. Fauvel, απεσταλμένος τότε του Choiseul-Gouffier, προσεγγίζουν το χώρο με αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Τα βήματά τους θα ακολουθήσουν στις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα, ο Charles Robert Cockerell και λίγο αργότερα ο John Spences Stamhope. Με την ελπίδα να πραγματοποιηθεί το όνειρο του Winckelmann σημειώνονται οι πρώτες ανασκαφικές προσπάθειες, αλλά και μετρήσεις, αποτυπώσεις, περιγραφές, της άλλοτε ιερής τοποθεσίας. Περιηγητές όπως ο Francois Pouqueville, ο Edward Dodwell, ο William Gell, ο William Martin Leake καθιερώνουν τη διαδρομή προς την αρχαία Ολυμπία που προοδευτικά θα προσελκύει ολοένα και μεγαλύτερο αριθμό ταξιδιωτών. Η ιστορία και οι διοργανώσεις των ολυμπιακών αγώνων κατά την αρχαιότητα μνημονεύονται φυσικά από όλους τους επισκέπτες, ειδικούς και μη ειδικούς, που παρατηρούν προσεκτικά τα απομεινάρια των ερείπων, σχολιάζουν την πρόοδο των ανασκαφών και εικάζουν για τη θέση των αρχαίων μνημείων. Το απλό αρχαιολογικό ενδιαφέρον δεν περιγράφει όμως επαρκώς τα κίνητρα των

περιηγητών, ούτε απηχεί την ιδιαίτερη σχέση τους με τον συγκεκριμένο χώρο. Η συνάφεια της θρησκείας με τον αθλητισμό και τον πολιτισμό και το φιλειρηνικό πνεύμα που εκφράζονται από τους ολυμπιακούς αγώνες είναι σαφές ότι ξεχωρίζουν, στη συνείδηση των περιηγητών, τον χώρο αυτό από άλλες αρχαιολογικές τοποθεσίες.

Τα κείμενα

Την συγκρατημένη συγκίνηση ορισμένων δεν συμμερίζονται όμως αργότερα και όσοι υποβάλλονται από την ιερότητα του τοπίου, με ρομαντική διάθεση, και παρασύρονται σε ένα φανταστικό ταξίδι στο χρόνο.

Τα κείμενά τους αποτελούν μαρτυρίες της συνάντησης που συντελείται με θρησκευτική σχεδόν ευλάβεια, συνάντησης ιδεατής ανάμεσα στη σύγχρονη Δύση και το αρχαίο ελληνικό πνεύμα, αλλά και πραγματικής ανάμεσα στον περιηγητή και την σύγχρονη κατάσταση του άλλοτε ιερού χώρου. Δεν πρόκειται εδώ για μια συνήθη, στα περιηγητικά κείμενα, περιγραφή κάποιας οικισμένης και άρα ζωντανής περιοχής, αλλά για τη θέαση ενός ερήμου τοπίου που αποκτά ιδιαίτερη σημασία και δικιά του ζωή μέσα από την ιστορική γνώση. Ο ξένος επισκέπτης αναβιώνει με τη φαντασία του τον αρχαϊκό χώρο, τα μνημεία και τους πολυάριθμους επισκέπτες. Το στάδιο και οι

ναοί βρίσκουν τη θέση τους, ενώ οι θεατές των αγώνων συρρέουν με βοή. Με θρησκευτικό δέος ο ταξιδιώτης παρασύρεται από το πλήθος, παρακολουθεί τα αγωνίσματα και φαντάζεται ότι βρίσκεται δίπλα σε γνωστά από την ιστορία πρόσωπα. Τον συνεπαίρνει η ομοψυχία, το πνεύμα της συμφιλίωσης των λαών, η ευγενής άμιλλα. Έχει την αίσθηση ότι βρίσκεται στο κέντρο της Πελοποννήσου, της Ελλάδας, στο γεωγραφικό εκείνο σημείο που συμπεκνώνει το αρχαιοελληνικό πνεύμα και συνδέει το ανθρώπινο γένος.

Όταν όμως η βοή καταλαγιάζει, το πλήθος εξαφανίζεται και η βουβή πεδιάδα προβάλλει μέσα από τη σαρωτική μαγία του χρόνου και το τελεσιδικό της ιστορικής εξέλιξης. Η επιστροφή στο παρόν συνοφθαίνεται με οδυνηρές συγκρίσεις. Τότε κυριαρχεί η έννοια της αντίθεσης που αγκαλιάζει τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα και την αρχαία της ιστορία, την παγανιστική και τη χριστιανική εικόνα του ατόμου, το αρχαϊκό αθλητικό ιδεώδες και τις σύγχρονες διοργανώσεις. Ο ταξιδιώτης συλλογίζεται με μελαγχολία και συχνά με απογοήτευση ότι η ιστορία δεν ανατρέπεται αλλά διδάσκει, αγωνιά για την τύχη και την εξέλιξη του ελληνικού γένους και παίρνοντας μαζί του το πανανθρώπινο μήνυμα της σύμπνοιας των λαών, αποχωρεί γοητευμένος από το ιερό τοπίο.

